

LOODUSE —

PORIKUU / KOOLJAKUU (OKTOOBER/NOVEMBER) 5/2014

SOBER

Rändurid
sügisöös
KONNAD
liiguvad
autoteedel
ka talve eel

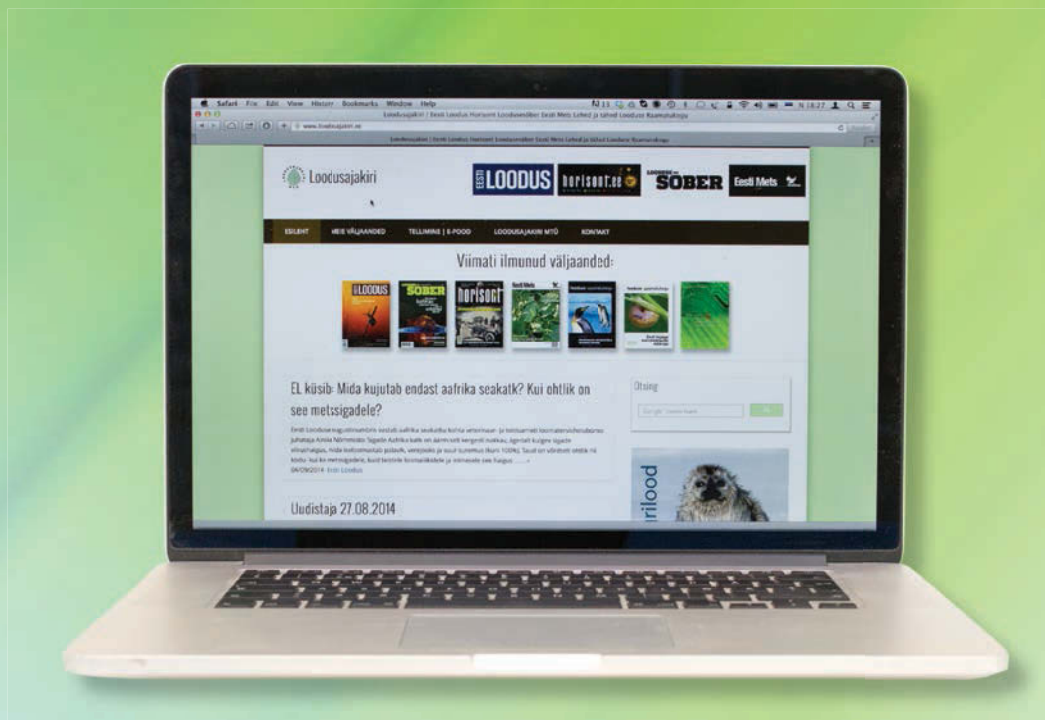

**KUIDAS VIIGER
LÄÄNEMERRE SATTUS?**

**VAATLUSTORNID KAOVAD
UUED AHJU KÜTMISE NIPID
HANIKATSI MATKARADA**

Loe paberilt, loe ekraanilt!

Vormista Eesti Looduse, Loodusesõbra, Horisoni või Eesti Metsa aastatellimus enne 30. novembrit kodulehe www.loodusajakiri.ee kaudu ja vali meie e-poest sarja „Looduse raamatukogu” üks e-raamat kingituseks tasuta. Kui tellid paketi, 3 või 4 ajakirja korraga, saad kingituseks e-raamatu „Lehed ja tähed. 6”.

nr 5/2014

Toimetus:

Peatoimetaja
Helen Arusoo
tel 610 4107
helen@loodusesober.ee

Toimetaja
Mats Kangur
mats@loodusesober.ee

Toimetaja
Ulvar Käärt
ulvar@loodusesober.ee

Toimetaja
Juhani Püttsepp
juhani@emu.ee

Keeletoimetaja
Signe Siim
signe@loodusajakiri.ee

Toimetaja
Toomas Juriado
tel 742 1186
toomas.juriado@el.loodus.ee

Reklaam
Elo Alga
tel 610 4106
reklaam@loodusajakiri.ee

Tellimine
tel 610 4105
loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Väljaandja
Endla 3, 10122 Tallinn
www.loodusajakiri.ee

MTÜ Loodusajakiri juhatuse esimees
Tiina Talvi
tiina@loodusajakiri.ee

Kujundus
Jaanus Koov

Trükk **AS Kroonpress**

Ajakiri ilmub Keskkonnainvesteeringute
Keskuse toetusel. 6 numbrit aastas.

Autoriõigus, MTÜ Loodusajakiri,
Loodusesõber, 2014

JUHTKIRI

Märkamata ränne

Istun roolis ja öine metsavahetee lookleb kodu suunas. Sellel lõigul olen valvsam kui mujal. Aeg-ajalt tuleb ju valmis olla väike-seks põikeks, et sirge seljaga keset teed istuvast rändurist mitte üle sõita. Mõni konn hüppab mööda märga asfaldi vägagi suurte hüpetega, teine aga justkui ootaks ja laseks suurte tuledega mürakal mööda sõita. Või soojendab ta siis hoopis külmakangeid liikmeid päevasooja veel endas hoidval mustal teekattel?

See on siin tavaline asi. Kevadel massiliselt idasuunaliselt, suve lõpust lume tulekuni aga kevadega vastupidises suunas, läände. Sügiseti küll väga hajusalt ja suuremal alal, aga kalpsajaid jätkub. Mõned neist jätvavad siia ka oma elu. Üle ohtliku tee minemise suur sund!

Tavalistele asjadele ei kipu inimene liiga pikalt mõtlema jääma. Kui pärast pikka talve on kõik looduses toimuv kirev ja pilkupüüdev, konnapulmad ühed eredamad, siis sügisel on muidki suur- etendusi, aga konnade tegemisi esmalt ei märka. Isegi hakkasin konnade sügisrände peale mõtlema mitte just väga ammu.

Teadad on, et konnadel on kevaditi kindlad kudemispaigad, kuhu minnakse kohale suures rongkäigus. Mis on aga selle massilise mine- mise eeldus? Kuidas saab selline hulk loomi ühes suunas üle kindla tee- lõigu aastast aastasse minna? Eks ikka tuleb stardijoonel sama suurel või suuremalgi hulgal koguneda. Selgubki, et ka talvitumiskohad on tihti aastast aastasse samad. Lisaks on eri konnaliikidel erinev talvitumisviis. Selle põneva maailma juba teada ja paljuski veel teadmata saladusi aitab meile avada kaaneloo autor, konnade ja teiste kahepaiksete hingeelu tundev kahepaiksete uurija Piret Pappel.

MATS KANGUR

Uus raamat „Hunt – aasta loom 2013”

Esimeseks aasta loomaks 2013. aastal valiti hunt, valijate hulgas oli ka ajakiri Loodusesõber. Mullu kogusime lugejate kohtumistest hallivatimehega jutte, fotosid ning asjatundjate artikleid kriimust meie metsades. Mõte oli kirjeldada ühe ajahetke – aasta 2013 – ühiskonna suhtumist hallivatimehesse, et tulevased põlvkonnad saaksid aimu meie hoiakutest metsa võrdkujusse – hunti. Sarjas „Looduse raamatukogu” jõuab see raamat Loodusesõbra tellijateni, teiste jaoks on see müügil Apollo ja Rahva Raamatu poodides, aga ka Tallinna ja Tartu loodusajakirjade toimetuses ja veebis www.loodusajakiri.ee.

Kuude nimed Loodusesõbras

Jaanuar	Südakuu	Mai	Lehekuu	September	Sügiskuu
Veebruar	Radokuu	Juuni	Pärnakuu	Oktoober	Porikuu
Märts	Urbekuu	Juuli	Heinakuu	November	Kooljakuu
Aprill	Mahlakuu	August	Põimukuu	Detsember	Jõulukuu

LOODUSFOTO

ESIMENE JÄÄ

Hilissügis on alati omamoodi aeg. Päevad on veel soojad ja päikegi näha. Ööd seevastu on üsna jahedad. Varajasel tunnil rappa minnes on juba metsa vahel tunda saabuva talve karget hingust - maapind on kaetud härmatisega, hingeõhk aurab ning kuivanud lehed praksuvad jalge all. Rappa jõudes avaneb kaunis vaatepilt - laukad on jääkirmetise all ja rabataimed kaetud härmatisega. Päiksetõusuni on aega veel pea tund.
Viru raba.

JAN LEPAMAA

- 2 Loodusfoto.**
Jan Lepamaa
- 5 Porikuu ja kooljakuu looduses.** Arne Ader
- 8 Sõnumeid meilt ja mujalt.**
- 14 Aasta looma lood.**
Kohtumine Mustuga.
- 15 Millal tuli viiger Läänemerre?**
Mart Jüssi, Lembi Lõugas, Anto Raukas
- 20 Sisemaa vaatlustornid lagunevad.**
Madli Zobel
- 22 Konnade ränne sügisel.** Piret Pappel
- 30 Loodusesõber võtab asja käsile.**
Ahju saab kütta keskkonnahoidlikult.
Gunnel Koba
- 34 Kuidas minust sai loodusuurija?**
Aivo Tamme jutu pani kirja Juhani Püttsepp.
- 38 Loodusega sina peal.** Puujändrike maailmas – jalutuskepest kunstini.
Juhani Püttsepp
- 42 Pildi sünd.** Sven Začek
- 44 Üks pühapaik.**
Kiigeoru hiies näeb haruldast künnapuusalu.
Ahto Kaasik
- 46 Matkarada.** Hanikatsil kuuleb hügelaulu.
Ulvar Käärt
- 49 Unistades.**
Leili Mihkelson
- 50 Värvidest värvitusse.**
Kaupo Kikkas
- 56 Köögifüüsika.**
Aare Baumer keerutab mett.
Nuputa!
- 58 Loodus kodus.**
Rosellapapagoi hoiab kodus puhtust.
- 60 Raamaturott.**
Toimetab Juhani Püttsepp
- 62 Aja lugu**
- 64 Vaata imet!**